

מלח הארץ - צבי פריד

בה רווק אחד לרפאה. גם צבי התחתן עם זהבה אשתו שה בדיוק לאחר עלייתו ארצה. בשנת 46 הסגור להגנה והגה להעביר לארצו חומרי נפץ ש"לקח במשיכה" ממחצבות אבן וסיד, "במדגל צדק" שם עבד כאחראי לפצוץ הסלעים. פועם אף ישב ב"חד-דיא" בחשד להסתרת חומרי נפץ, אך עורך הדין המממל, ששכרו המחצבת להגנתו, הוציא אותו משם בטענה שהסתיר את הדימוס כדי שלא יתפוצץ בשעת פצוץ הסלעים. בשנת 47 לאחר שהחליטו שחיי קצוץ אינם מתאימים להם, עברו בני הזוג לחדר שכור בכפר גנים ב' בפתח תקוה.

במאי 1948, ערב פרוץ מלחמת השחרור, התגייס צבי לצבא, כשהזהרה אשתו היתה בחודש התשיעי להיריונה. זהבה ילדה ב-18 במאי, היום בו הוצפצה תל-אביב, וחדר המיון בבית-החולים התמלא בהרוגים ובפצועים מן ההפצה. אחרי שהחזיר את אשתו והתישקות הביתה, הצטרף צבי לחטיבת "אלכסנדרוני" ולחם איתה באזור השפלה ובאזור ירושלים. בספטמבר 1949 השתחרר מהצבא וחדר הביתה המחפשה הצעירה עברה אז למשורת, בה נולדו לה עוד 3 ילדים. בתקופת עבודתו במחצבות פגש צבי חבר מכפר הדלונת והלה סיפר לו ששלש מאחיות חיות בהונגריה. צבי הורגש כתב לקהילה היהודית בטרנסילבניה וביקש לחפש אותן. המכתב הגיע לגיסו (בעלה של אחת מאחיותיו, אותו לא הכיר צבי) והוא זיהה את המחפשה. התחיל קשר מכתבים בין האח ואחיות וכעבור זמן מה הן עלו ארצה. אחרי שהשתחרר מהצבא עבר צבי קורס לחובשים קריבים במסגרת המילואים, ועבד כמדריך לעזרה ראשונה. במלחמת יום הכיפורים עבד כחובש בלוחות 48 חלי צה"ל. הוא לא שוכח את המעמדים הכואבים עוד סוף ימיו. בגיל 56 השתחרר צבי משרות המילואים. הוא התמסר לטיפול בקשישים ועבד במשך 7 שנים כאח גריאטרי, שטיפל בחולים קשישים בבתיים בתל-ימון. מאז שיצא לגימלאות הוא עוסק בהתנדבות בטיפול בקשישים, מרצה בתוך גמריזם היום לקשיש בחורות, מכהן כחברא וחזן בבית-הכנסת במשפחות, מכין בין 13 לבר-המצווה ולהבדיל אלף אלפי הבדלות - עורך לוחיות, שונג אחד מנכדיו (ויש לו תשעה כאלה) את חגיגת בר-המצווה שלו, נזכר צבי בהוריו וכואב את העובדה שיש לו להכיר את נכדיהם ולהביןם בדיהם.

הוא לא, לדעתו, נשכחת והולכת והוא מצר על כך מאד. הוא מייחל לחיים ארוכים ובריאים לו ולמשפחתו.

אמן, ואמן.

היהודי, נסע צבי לבוקרשט בירת רומניה. הוא ניסה להכנס להכשרה הציונית, אך התופשיות בה נהגו אז בזה הבחורים והבחורות הצעירים, הרתיעה אותו והוא הצטרף להכשרה של בני-קובקא, בה מצא רבים מתבריו, מכפר ורלונת. צבי חי בהכשרה 5 חודשים. בינתיים, בחודש מאי 1945, תמה המלחמה וחברי ההכשרות הציוניות השונות החלו לעשות את דרכם לישראל.

ביוני 1945, עם כ-2000 תבריס נוספים, נסע צבי ברכבת לבודפסט ומשם לעריה. גרץ באוסטריה, שהיתה תחת חסותה של ברה"מ.

אחרי שבועיים העבירו הבריטים את אוסטריה תחת חסותה ועמם הגיעו חיילי הבריגדה היהודית.

החיילים מישראל פישו על הפליטים היהודים את חסותם. הם העבירו אותם במשאיות בריטיות לטרונזיה שבאוסטליה, שם חולקו לקבוצות, לפי ההשתייכות התנועתית שלהם. קבוצת בני עקיבא התיישבה באחוזה גדולה של פשיסט איטלקי, בה

ניהלה חיים יהודיים כהלכתם. צבי שימש חזן הקבוצה, שקראה לעצמה "חתיית השרידים".

בחודש דצמבר 1945 עלו על הגירה "חנה טנש" בחוף גינבה שבאוסטליה, כשנתיים לכיוון ישראל.

הים החורפי שמר במשך שבועיים וחצי של שטח ומעפילים סבלו מאד - 24.12.45 - נר שבעיו של חטכה, הגיעו לחוף נהריה ונלקחו לקבוצת גליל העליון. בחוד האוכל של הקבוצ קבלו ארוחת ערב ישראלית טיפוסית והפליטים, שידעו חרפת רעב, מלאו את כיסיהם באוכל המארחים הראו להם את מלאי המזון במחסנים, כדי שירגועו. כעבור יומיים פוזרו העולים התחדשים לשובים שונים בארץ. צבי עבר עם הקבוצה הדתית לכפר-חסידיים, שם הונפקו להם תעודות זהות. בינאר עברו להכשרה לקבוצת ליד מושב גת-ירמון בסביבת פתח-תקוה. הקבוצה כללה 20 חוקים צעירים ושני זוגות צעירים עם תינוקות. במאי הצטרפו לקבוצה בנות וחד שכן וחצי לא נותר

קשה לתמצת את כל שסיפר לי צבי, בביתו הצנוע במשורת, בעמוד אחד. בשוף דיבור קולת, הוא תאר בפני את שנותיו באירופה ובארץ. צבי נולד בחודש מאי 1924 בכפר ורלונת בטרנסילבניה, שהיתה מחוז הונגרי בתוך רומניה. הוא היה הילד השלישי, ילד סנדביץ, לארבע אחיותיו. אביו עבד כפקיד במנסרה גדולה בעירות טרנסילבניה. צבי למד במקביל בביס רומני ובשיבה במשך שבע שנים, לאחריו עבר לבית סבו, שגרה בעיר גדולה והמשך בלמודים כלליים ולמדוי שיבה שנתיים נספות. הוא נהג לחזור הביתה לחופשות ברכבת. בשנת 1938 החלל הפאשיסטיים להתנכל ליהודים ברכבות וצבי לא שב יותר לעיר הגדולה והמשך ללמוד, בהדרגת אביו.

ב-1939 פרצה מלחמת העולם השנייה.

בשנת 1940 חילקה הממשלה הפשיסטית הרומנית את טרנסילבניה בינה לבין הונגריה. צבי ומשפחתו השתייכו לצד ההונגרי, שהיה ידוע בתמיכתו בנאצים.

ב-1942 נשלח צבי לעבודת פרך כאסיר יהודי, השתחרר ב-1943 ועבר לבודפסט, בירת ההונגריה, בה קיוו להטמיע בתוך ההמון. ב-1944 כבשו הגרמנים את ההונגריה וצבי איבד כל קשר עם משפחתו, שנלקחה בחודש יוני למחנות ההשמדה. הוא עצמו נלקח עוד במאי לעבודות כפייה ביוגוסלביה, במכרות הנהרות ובבניית מסילת רכבת. ההונגרים היו אלה שהפעילו את המחנה ושמו על האסירים. הם היו גרושים יותר מהנאצים ביחסם לאסירים, אך לזכותם יש לאמר, ששמרו על ההגנה שלהם. כשכבש הצבא הרוסי את רומניה והתקרב ליוגוסלביה, החליטו הגרמנים לפנות את עובדי הכפייה. קבוצה ראשונה של 4000 איש הועברה לבית חרושת לבגדים בעיירה היוגוסלבית צ'רונקו. בלילות היו מוצאים את האסירים לחורב בקבוצות של 10 איש בכל אחת. 2,000 האסירים העותרים יצאו עירב סוכות לדרך, כשקשי הצידוד שלהם על גבם. האסירים החלשים עזרו ביום הראשון כ-30 ק"ג בגדים וריסים נפל בדרך. החיילים הגרמנים, שהיו איתם, ברחו והשאירו אותם עם ההונגרים. בבוקר, בעודם ממשיכים בצעדתם, יצאו מן היער 3 פרטיזנים - יהודים שברחו מהמחנות, כשמקלעים בידיהם והנעונו עם החיילים ההונגרים, שליוו את השיירה. כמה מן היהודים, "רומנים בני רומנים" נתנו למספר חיילים ללבוש את בגדי האסירים שלהם עם הטלאי הצהוב, כדי להמלט מידי הפרטיזנים, אך תבריהם הסגירו אותם. לאט לאט החל להעביר את היהודים לחומנה המשוחררת. הם חצו את הדטבה בסירה בקבוצות של עשרה איש ועברו לצד הרומני. בכל מקום אליו הגיעו טופל ע"י הקהילה היהודית. לאחר כחודש, מצויד בבסך מהמשפחה המארחת ובבגדים, שנותרו ע"י הגיוני